

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ

СЕНАТА

КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ГОДИНА 7

БЕОГРАД, 1938 ГОДИНЕ

КЊИГА I

V РЕДОВНИ САСТАНАК

СЕНАТА КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ДРЖАН 22 ФЕБРУАРА 1938 ГОДИНЕ У БЕОГРАДУ

ПРЕТСЕДАВАО:

Претседник Верификационог одбора

СВETИСЛАВ ПАУНОВИЋ

Секретар:

ЂУРО ВУКОТИЋ

Присутни су г.г. Министри: Претседник Министарског савета и Министар иностраних послова др. Милан М. Стојадиновић, Министар унутрашњих послова др. Антон Крoшец, Министар правде Милан Симоновић, Министар пољопривреде Светозар Станковић, Министар шума и рудника Богољуб Кујунџић и Министар финансија Душан Летица.

Почетак у 18 часова.

САДРЖАЈ:

1. — Читање и усвојење записника IV редовног састанка;

2. — Саопштење о законским предлозима које је Народна скупштина доставила Сенату на даљи рад;

3. — Читање извештаја Административног одбора о прегледу рачуна Сената за треће тромесечје буџетске 1937/38 године.

Говорници: Др. Алберт Крамер (о повреди Пословника) и председавајући Претседник Верификационог одбора Светислав Пауновић.

Дневни ред: 1. — Претрес извештаја Верификационог одбора о верификацији мандата сенатора, изабраних на изборима од 6 фебруара 1938 године;

2. — Полагање заклетве именованих и новоизабраних сенатора; и

3. — Избор Претседника, 2 потпретседника и 1 секретара Сената.

Говорници: Извештач Верификационог одбора Фран Смодеј, др. Алберт Крамер, Министар правде Милан Симоновић, Претседник Сената др. Желимир Мажуранић.

Претседавајући Претседник Верификационог одбора Светислав Пауновић: Господо сенатори, мени је част у својству Претседника Верификационог одбора отворити данашњи V редовни саста-

нак Сената. (Др. Алберт Крамер: Молим за реч о повреди Пословника). Ја бих Вас молио да прво прочитамо записник, па онда да дам реч. (Иван Пуцељ: Са вашом појавом учињена је повреда Пословника.) Изволите. — (Др. Ђура Котур: Још није ни записник прочитан. — Др. Алберт Крамер: Молим, ја сам добио реч).

Др. Алберт Крамер: Господо сенатори, при свем поштовању које ја имам према нашем другу г. Пауновићу, мислим да ми не можемо да одржимо једну редовну седницу под његовим претседништвом. Нема никакве правне могућности, господо, да претседник Верификационог одбора председава једној седници Сената, која не спада међу оне седнице о којима закон изричито то наређује. Ја мислим да је то једна сасвим погрешна и за ваљаност правне радње коју вршимо, сасвим немогућа ситуација, у коју смо дошли председавањем господина претседника Верификационог одбора.

Господо, нама се десио један несретан случај. Изгубили смо Претседника и оба Потпретседника овог високог Дома тиме, што су они престали бити сенатори. Да је г. Мажуранић или г. Котур, или г. Томић, један од њих тројице остао сенатор, онда не би уопште ни било дискусије о томе, ко треба да председава данашњој седници. Претседавао би или г. Мажуранић, или г. Котур, или г. Томић. Нико од нас не би мислио да треба да се вратимо на прописе Закона о Пословнику, који у

§§ 3, 4, 5, 6, 7 и 8 одређује поступак код верификације новоизабраних сенатора. Али, пошто немамо ни Претседника, ни Потпретседника, шта онда може да буде у Сенату на једној седници? Закон за такав случај ништа не прописује и онда може да се поступи само по аналогiji, тј. да најстарији међу нама председава таквој седници.

Сада је претседничко место заузео г. претседник Верификационог одбора, ваљда ослањајући се на одредбе ових параграфа које сам цитирао.

Господо, ти параграфи су *lex singularis*. Онај међу нама, који је и мало правник, зна да су ти параграфи у закон погрешно дошли на ово место, на коме се налазе. Они су требали да буду стављени у Прелазна наређења, јер се они изричито и једино односе на прве састанке новоизабраног Сената, тј. на седнице од јануара месеца 1932 године, када се је овај високи Дом први пут конституисао.

Позивање на поступак у Народној скупштини није на месту. Јест, после нових избора у Народној скупштини увек тамо првим седницама председава претседник Верификационог одбора. Наравно да тако и треба да буде у Народној скупштини, јер Народна скупштина распуштањем или истицањем свога периода престаје. Сасвим је разумљиво да се Народна скупштина после нових скупштинских избора поново конституира као да је раније није ни било. Овај Сенат, господо, међутим није престао. Овај Сенат је перманентан, он је ту и он је изборима од 6 овог месеца само делимично обновљен и попуњен. Нови сенатори који су дошли са својим пуномоћствима они би били, да случајно нису чланови претседништва овога високог Дома, изгубили свој сенатски мандат, та пуномоћја предали господину Претседнику и све би ишло својим редом. Господо сенатори, нема ни најмање законске основе да би господин претседник Верификационог одбора председавао једној седници овог високог Дома. Ја морам скренути пажњу на последице оваквог поступка, јер једна таква радња обављена под једним недозвољеним претседником не може имати правне ваљаности. (Узвици на левици: Тако је!) Да смо се састали само на један разговор, ја бих радо примио претседништво господина претседника Верификационог одбора. Али ако хоћемо да стварамо пуноправне закључке, онда то не може бити под његовим председавањем. У закону је тачно прописано какав поступак има да буде кад се први пут састане Сенат. На том првом састанку под претседништвом најстаријег сенатора бира се Верификациони одбор. Тај Верификациони одбор има свој задатак који је тачно прецизиран. §§ 3 и 5 одређују како ће се даљни састанци у Сенату извршити, онда се предвиђа какав ће бити рад Верификационог одбора, одређује начин расправљања по извештају под председавањем претседника Верификационог одбора и после конституисања овог високог Дома.

Ми, господо, немамо могућности да тај поступак усвојимо. Не ради се ни о конституисању овога високог Дома. Ми имамо само обнављање претседника, два потпретседника и једног секретара, који су случајно — како сам већ рекао — испали.

Ја према томе сматрам — не замерите Господине Претседниче Верификационог одбора — да треба Ви своје место да уступите најстаријем на-

шем другу, који има да води ту нашу седницу. (Гласови на левици: Тако је!)

Претседник Верификационог одбора Светислав Пауновић: Господо сенатори, овакав случај какав је данас наступио у Сенату, овога пута, да је Сенат остао без Претседништва, да су били избори, којом приликом има да се врши верификација, није заиста предвиђен у Закону. Али, кад већ није предвиђен у Закону, онда путем аналогije мора да се тражи оно што је најлогичније и оно што највише личи на правилно решење тога проблема. Према томе, ми смо сматрали да треба узети оне почетне прописе из главе I и применити их на овај случај, што би било најлогичније и најправичније. Стога смо ми те прописе применили и јуче, кад господа нису протестовала, па их примењујемо и данас. (Гласови на левици: Јуче је председавао најстарији по годинама. — **Др. Алберт Крамер:** Јуче је било коректно поступљено!)

§ 8 Закона о пословном реду Сената изричито у другом ставу каже ово: „Седницама Сената до избора Сенатског претседништва председаваће даље Претседник Верификационог одбора“. Дакле, пошто је Претседник извршио своју дужност у Верификационом одбору, он продужује функцију верификације мандата и председава и седницама Сената. Ми смо, господо, тако схватили ту ствар и мислим да нисмо у томе погрешили, јер је то природно и логично. Кад Претседник Верификационог одбора може у самом почетку редовног Сенатског сазива да председава седницама Сената, у редовно време после избора, онда може и сада после делимичних избора. То је логично и та законска празнина има на тај начин да се попуни.

Према томе, ја стављам Сенату на гласање овај случај и молим да се Сенат изјасни, прима ли или не прима овакав поступак? (Узвици: Прима, не прима!)

Ко је против, нека изволи устати? (Устаје мањина). Пошто већина седи, то објављујем да су овај поступак од стране моје, као и процедура, коју смо применили, примљени од стране Сената.

Прелазимо на даљи рад. Изволите чути записник прошлог састанка.

Секретар Ђуро Вукотић прочита записник IV редовног састанка.

Претседник Верификационог одбора Светислав Пауновић: Има ли ко шта да примети на овако састављени записник? (Нема). Пошто нико ништа не примећује, објављујем, да је записник примљен и оверавам га.

Изволите, господо сенатори, саслушати приспеле законске предлоге, које нам је упутила Народна скупштина.

Секретар Ђуро Вукотић (чита): Г. Претседник Народне скупштине доставио је Сенату на рад, саобразно § 64 Устава, следеће законске предлоге:

1) О Конвенцији између Краљевине Југославије и Румуније о вези јулословенских и румунских жељезница мостом на Дунаву између Кладова и Турн-Северина;

2) О Уговору између наше Краљевине и Републике Чехословачке о социјалном осигурању;

3) О Уговору о настањивању, о трговини и пловидби, са Специјалним протоколом и Завршним протоколом, закљученом између наше Краљевине и Краљевине Румуније;

4) О Уговору о трговини и пловидби између наше државе и Шведске;

5) О оснивању нових окружних и среских судова.

Претседник Верификационог одбора Светислав Пауновић: За проучавање саопштених законских предлога изабраће се на наредној седници нарочити одбори и то: Један, који би имао да проучи све упућене нам међународне споразуме, а други за законски предлог о оснивању нових окружних и среских судова.

Сада, господо сенатори, изволите саслушати извештај Административног одбора о прегледу рачуна Сената за треће тромесечје буџетске 1937/38 године.

Секретар Буро Вукотић прочита извештај Административног одбора, који гласи:

СЕНАТ
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
АДМИНИСТРАТИВНИ ОДБОР
2-1-1938 г.
Бр. 7

СЕНАТУ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

БЕОГРАД

У смислу § 128 Закона о пословном реду у Сенату, Административном одбору је част поднети овај извештај о прегледу рачуна Сената за треће тромесечје буџетске 1937/38 године, т.ј. за месеце: октобар, новембар и децембар 1937 године.

У току ова три месеца из Главне благајне Министарства финансија примљено је Дин. 3,776.215.— а за исто време утрошено . . . „ 3,677.906,90

Одбору је част известити Сенат, да су месечни прегледи касе и докумената за месеце: октобар, новембар и децембар 1937 године, у смислу § 128 Закона о пословном реду у Сенату, извршени од стране одређених чланова Одбора, који су својим потписима потврдили да је стање новца и докумената тачно и исправно.

На седници својој од 2 јануара 1938 године, Административни одбор расмотрио је упућена му питања од стране Претседника Сената, у његовом акту бр. 2016 од 29 децембра 1937 године, и том приликом донео је следеће одлуке:

1) да члановима Административног одбора, којима мандат истиче 3 односно 9 јануара 1938 године, припадају дневнице, све до дана попуњавања упражњених места у Административном одбору;

2) да члановима Претседништва Сената, којима мандат сенаторски истиче 3 односно 9 јануара 1938 године, припадају дневнице и остали додатци, све до дана избора упражњених места у Претседништву Сената, а то због тога, што је Претседништво дужно, да врши без прекида све послове Сената, прописане му Законом о пословном реду у Сенату и Правилником о организацији службе и службеницима у Сенату;

3) да се исплате дневнице за цео месец јануар 1938 године, без права на путне, подвозне и повратне трошкове, оним сенаторима, којима престаје мандат 3, односно 9 јануара 1938 године. Ову своју одлуку Административни одбор базирао је на закључку ранијег Административног одбора од 30 октобра 1934 године, који је и Сенат прихватио

на своме састанку од 3 јуна 1935 године, те је она према томе, донесена у духу досадашње парламентарне праксе.

4) За извршење напред наведених одлука, Административни одбор овластио је Претседника Сената, да може извршити потребна вирманисања између појединих партија буџета Сената за 1937/38 годину, пошто то вирманисање захтева стање кредита одобреног овогодишњим буџетом.

Достављајући Сенату свој тромесечни извештај о прегледу рачуна и саопштавајући му напред наведене закључке, Административни одбор моли Сенат, да се са овим извештајем сагласи и прими га на знање.

(М. П.)

Секретар
Административног одбора
сенатор,
Д. Берић, с. р.

Претседник
Административног одбора
сенатор,
М. Цукавац, с. р.

Претседник Верификационог одбора Светислав Пауновић: Овај извештај, господо сенатори, прима се на знање.

Сада прелазимо на дневни ред. На дневном је реду као прва тачка: Претрес извештаја Верификационог одбора о верификацији мандата сенатора, изабраних на изборима од 6 фебруара 1938 год.

Молим одборског известиоца г. Смодеја да изволи прочитати извештај Верификационог одбора.

Известилац Верификационог одбора Фран Смодеј (чита):

ВЕРИФИКАЦИОНИ ОДБОР СЕНАТА

СЕНАТУ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Верификациони одбор Сената примио је од Претседника Сената, заједно са свима изборним актима, пуномоћија изабраних сенатора на изборима од 6 фебруара 1938 године.

Прегледавши достављена му пуномоћија и изборна акта, Верификациони одбор је констатовао, да су на дан 6 фебруара 1938 године изабрани за сенаторе, и то:

1) У БАНОВИНИ ДРАВСКОЈ:

Др. Фран Шаубах, адвокат и окружни инспектор у пензији из Марибора;

2) У БАНОВИНИ САВСКОЈ:

Душан Летица, Министар финансија из Београда,

Др. Миле Мишкулин, народни посланик и јавни бележник из Загреба,
Аугуст Кошутић, инжењер у Загребу,
Др. Јурај Крњевић, публициста, Женева,
Др. Милан Костић, одвјетник из Земуна,
Др. Иво Пернар, одвјетник из Загреба,
Јакоб Јелашић, професор из Загреба;

3) У БАНОВИНИ ВРБАСКОЈ:

Богољуб Кујунџић, Министар шума и рудника из Београда;

4) У БАНОВИНИ ПРИМОРСКОЈ:

Душан Т. Новаковић, школски надзорник у пензији из Книна,

Шиме Беламарић, тежак из Мандалине код Шибеника;

5) У БАНОВИНИ ДРИНСКОЈ:

Чедомир М. Захарић, пензионер и народни посланик из Ужица;

Узеир Х. Хасановић, трговац из Сарајева;

6) У БАНОВИНИ ДУНАВСКОЈ:

Светозар Станковић, Министар пољопривреде из Београда,

Др. Ђура Котур, Потпретседник Сената и адвокат из Земуна,

Каменко Божић, адвокат и претседник градске општине из Крагујевца,

Др. Живадин Стефановић, лекар и претседник општине Смедерево;

Стева Будишин, поседник из Велике Кикинде;

7) У БАНОВИНИ МОРАВСКОЈ:

Петар Богавац, народни посланик из Краљева;

8) У БАНОВИНИ ВАРДАРСКОЈ:

Угрин М. Јоксимовић, народни посланик из Гостивара,

Михајло Т. Лукаревић, трговац и народни посланик из Београда;

Мухамед Златко, претседник општине из Дебра;

9) ЗА ГРАД БЕОГРАД И ЊЕГОВО УПРАВНО ПОДРУЧЈЕ:

Душан Трифковић, начелник у пензији из Београда.

Пошто су изабрани сенатори: г. г. др. Фран Шаубах, Душан Летица, др. Миле Мишкулин, Богољуб Кујунџић, Душан Т. Новаковић, Чедомир М. Захарић, Узеир Х. Хасановић, Светозар Станковић, др. Ђура Котур, Каменко Божић, др. Живадин Стефановић, Стева Будишин, Петар Богавац, Угрин М. Јоксимовић, Михајло Т. Лукаревић, Мухамед Златко и Душан Трифковић поднели Сенату своја пуномоћја и противу њиховог избора није достављена Верификационом одбору ниједна жалба, у смислу § 38 Закона о избору сенатора — било непосредно преко Сената, било посредно преко Министарства унутрашњих послова, — нити је било иначе каквог оправданог приговора на правилност избора, то се Одбор сагласио, да предложи Сенату, да њихов избор оснажи као неоспоран.

У погледу питања верификације избора г. г.: Аугуста Кошутића, др. Јураја Крњевића, др. Милана Костића, др. Иве Пернара и Јакоба Јелашића, изабраних у Савској бановини, и г. Шиме Беламарића, изабраног у Приморској бановини, Верификациони одбор узео је у разматрање следеће законске прописе:

1) § 1 Закона о пословном реду у Сенату, по коме су сенатори дужни да буду у месту у коме се држе седнице и да ту остану и раде све док Сенат не буде закључен или док његове седнице не буду одложене;

2) § 3 Закона о пословном реду у Сенату, по коме изабрани сенатори имају да предаду своја пуномоћства Сенату ради верификације;

3) § 9 Закона о пословном реду у Сенату, који стипулира, да Сенат може избор оснажити, понистити или одгодити одлуку о њему.

Према овоме Одбор је утврдио, да наведени прописи и § 40 Закона о избору сенатора у вези са §§ 67 и 68 Закона о избору народних посланика, само говоре о сенаторима, који су своја пуномоћства предали ради верификације.

Пошто ни Закон о избору сенатора, а ни Закон о пословном реду у Сенату немају изричитог прописа који би одређивао шта наступа када изабрани сенатор не дође у Сенат и не преда пуномоћство ради верификације, — то је Одбор нашао, да ову прочиту законску празнину треба поунити парламентарном праксом, а та нам пракса потврђује, да се Верификациони одбори нису у оваквим случајевима упуштали у расправу жалби и верификацију дотичних мандата све дотле, док им нису била поднесена пуномоћства и док изабрани нису дошли у парламенат.

На основу изложенога, Верификационом одбору је част саопштити Сенату, да се ни он није упуштао, из напред наведених разлога, у оцену правилности избора поменутих сенатора, већ сматра, да то питање треба оставити отворено док именована господа не предаду Сенату своја пуномоћја.

Верификационом одбору је част умолити Сенат, да овај извештај већине изволи примити.

За свога известиоца Одбор је одредио сенатора г. Франа Смодеја.

Мањина одборска поднеће одвојено мишљење. Београд, 21 фебруара 1938 г.

Секретар

Верификационог одбора,

Д. Ђерић, с. р.

Претседник

Верификационог одбора
Свет. З. Пауновић, с. р.

Чланови :

Фран Смодеј, с. р.

Андра К. Кујунџић, с. р.

А. Алибеговић, с. р.

М. Цукавац, с. р.

Претседник Верификационог одбора Светислав Пауновић: Господо сенатори, отварам претрес о извештају Верификационог одбора. — Има реч сенатор г. Крамер.

Др. Алберт Крамер: Господо сенатори, о предлогу Верификационог одбора да се верификују мандати сенатора који су предали своја пуномоћја, не би било ништа рећи. Пред Верификационим одбором није било никаквих жалби, пуномоћја су била у реду и тако је формално посао добро обављен, и због тога су чланови опозиције потписали извештај, и ја мислим да можемо сви за предлог да гласамо.

Али, читајући извештај, ја сам приметил да у њему има неких формалних грешака, недостатака у погледу којих ипак треба нешто рећи. Пре свега, господо, не видим у извештају ништа о именованим сенаторима. Верификациони одбор изгледа да се поставио на становиште да он нема никаквог посла са именованим сенаторима.

Али, господо, то становиште је погрешно. Оно је противно становишту које је Сенат заузео када се први пут састао и када је имао пред собом први

Указ о именовану сенатора. Онда је Верификациони одбор, у седници, мислим, од 14 јануара, у своме извештају нарочито подвукао да предлаже овом високом Дому да прими к знању Указ о именовану нових сенатора. Због чега је то учинио Верефикациони одбор? Господо, Верификациони одбор има двојну или, ако хоћете, тројну задаћу. Он прво испитује саму формалну правилност сенатских избора, изборне радње. Друго, он испитује правилност резултата самог избора, пуномоћства која су му била предата и оцењује умесност жалби које су евентуално биле поднете против извршених избора. Али, трећа његова функција је у томе, што он има дужност да испитује личне уставне квалификације сенатора, тј. да ли је сенатор југословенски држављанин, да ли има 40 година живота, да ли зна да говори и да пише државним језиком. За прву и другу задаћу наравски Верификациони одбор не може бити компетентан у погледу наименованих сенатора. Он не може то да цени, и није његово да то цени. То је прерогатива Круне, коју примамо са потпуном лојалношћу. Али, он је дужан да цени да ли је именовани сенатор лично испунио оне уставне услове који су постављени, јер је могућно да се и ту поткраде каква грешка, на пр. да буде именован сенатором неко коме још није 40 година. Уставне квалификације вреде не само за биране сенаторе, него вреде за све сенаторе уопште, па када вреде, онда мора да буде евентуално испитано и утврђено да су те уставне квалификације испуњене. Због тога је, на првом састанку овог Сената, Верификациони одбор примио к знању Указ о именовану сенатора и предложио овом високом Дому да га и он прими к знању. Али, има још један разлог, и то разлог учтивости, да се именоване нових сенатора Указом не прими на знање просто на тај начин што ће се то овде прочитати, него да се прими на овај формални, више свечани начин, а то је да тај Указ прође кроз Верификациони одбор и да буде онда формалним закључком примљен к знању у самом пленуму овог Сената. Тако је, рекох, раније рађено. Ја знам да је у последње време била друга пракса, и да су појединачна именованја сенатора била просто саопштана овом високом Дому од стране Претседништва, али ја мислим да је тај поступак погрешан и да треба да се баш на овом примеру вратимо на стару, добру и лојалну праксу са првог састанка нашег Сената.

Има још један други аргуменат да верификација именованих сенатора треба да се обави формално, јер имамо међу нама нове другове који су наименовани за сенаторе, али они су у исто време и народни посланици. По закону они треба да изјаве у одређеном року да ли се примају сенатског или посланичког мандата. Тај рок тече од тренутка верификације. Ја вас питам сада, господо, откада тече тај рок за оне Указом именоване сенаторе, ако није испуњен услов верификације?

У погледу оних сенатора који своја пуномоћства нису предали, Верификациони одбор се упустио у једну речитост која није доста разумљива. Он ту цитира параграфе, на пр. о дужностима сенатора да буду у месту у којем се држе седнице, и да ту остану и раде све док Сенат не буде закључен. Није ствар Верификационог одбора да прати, да ли један сенатор удовољује својој дужности, и учествује на седницама Сената или не.

То је ствар Претседништва и Верификациони одбор с тим питањем није требао да се позабави. Просто је имао да констатира да ти и ти сенатори нису предали своја пуномоћства и да се према томе о верификацији њихових мандата још није могло расправљати. Речитост извештаја у том погледу долази, како мени изгледа, од киселог грожђа. Ја мислим да је био спремљен један други реферат. У службеном органу ЈРЗ смо читали, да се неће признати резултат избора у Савској бановини, не знам је ли и за Приморску бановину било речено, због тога јер су добили право гласа на тим сенаторским изборима и они народни посланици који не учествују у раду Народне скупштине. И орган Господина Министра унутрашњих дела је точно израчунао... (Др. Антон Корошец: Није мој орган.) То сам ја покушавао више пута констатовати, али ми није успело. (Др. Антон Корошец: Сада знате!) Дакле, знамо. Дакле, орган, који се лажно претставља органом Господина Министра унутрашњих дела дао нам је једну целу рачуницу и казао је да се намерава овде у Верификационом одбору тај рачун о изборном резултату у Савској бановини ревидирати. Нема сумње, да би у том случају имали данас једну врло интересантну дискусију о томе, да ли може Сенат изменити одлуке суда о том ко има право гласа. Али математика је егзактна наука и рачуница је показала да и кад би се поништили ти мандати народних посланика који су вршили своје бирачко право не би резултат био измењен. То је узрок, да о том питању не расправљамо.

Ако су били ови сенатски избори формално правилни, гласови правилно побројани и резултати правилно приказани, с тим није речено да су били избори коректни. Ја мислим да ћемо се, господо, прије свега сложити сви у томе да са једним дискретним, али ипак веселим насмехом пређемо преко ових дитирамба да су ови сенатски избори показали да је Југословенска радикална заједница сада у народу ухватила још неколико метара дубљег корена и како су ти избори доказали повећање поверења нашега народа у ту странку. Мислим да је боље да о томе не говоримо. Али о самом начину сенатских избора мислим ипак да треба рећи неколико речи. Прије свега комплимент Господину Министру унутрашњих дела и његовим среским начелницима. Општински избори већ су дали потребни материјал и што онда још није било довршено сада се могло довршити уочи сенатских избора. Да се не би нашао међу бирачима неко ко не би имао пуно поверење у Владу, измењени су у неким бановинама чланови бановинских већа и пошто је то било темељито чишћење, чистило се и онде где није било сенатских избора, као на пр. у Зетској бановини. Нигде није остао ниједан ко не би пружао гаранцију да ће на сенатским изборима показати пуно поверење. Само у Савској бановини си је ЈРЗ на тај начин придобила осамдесет гласова народног поверења и осигуран је био овај резултат који је сада пред нама.

Како су се уверавали претседници општина, господо сенатори, о том би се дало много расправљати. Ми сви знамо како то иде. О тим приликама расправљаћемо касније, нарочито са Господином Министром унутрашњих послова. Сваки поједини бирач за сенатске изборе је био предмет нарочите пажње свога среског начелника, и ако није био

добровољан, онда му се припретило са истрагом у погледу његовога деловања као претседника. Какве су те истраге, ја ћу, господо, имати прилике да изнесем из наше праксе, ја ћу изнети, какви су се чинили егземпли да могу други знати што ће уследити ако претседници општина не буду гласали за Југословенску радикалну заједницу. У тим околностима су листе Југословенске радикалне заједнице биле hors concours. Само у Дунавској бановини се је нашао јунак, који је мислио, да ће ипак моћи добити мандат...

Једна мала сличица из Новог Сада показаће вам, господо, како је тај јунак био изгубљен унапред. У Новом Саду било је биралиште у Краљевској банској управи. Бирачи су долазили у пратњи својих среских начелника, који су били у цивилу и који су будно пазили. Сваки је пратио своје бираче до изборног локала. Кроз кабинет господина бана, где су били чиновници, па онда кроз другу собу, где су такође седели чиновници, бирачи су пролазили у локал где се вршио избор. (Глас: То није тачно!) У записнику је тако забележено. (Глас: То није тако! Ја сам тамо био!) Ја тамо нисам био него говорим како је забележено у записнику гласачког одбора.

У самом бирачком локалу седео је један чиновник г. бана који је брижљиво бележио ко гласа и како гласа. Када претседници општина прођу кроз овакву ватру, можемо си претставити, како је на крају било гласање. Па ипак, поред свега тога осамдесет њих је имало куражи да гласају друкчије него се очекивало од њих.

Је су ли били сви који су гласали и бирачи није се могло утврдити. Али да су гласали и људи који не би смели бити бирачи, то је утврђено. (Један глас: Био је само један!) За два је утврђено. Гласали су на име неки претседници општина који нису знали наш државни језик, а по § 9 Закона о општинама не могу бити претседници општина људи који не знају државни језик.

То је тако једна мала сличица. Ја се, господо, не револтирам. Ја сам само мислио да треба да то буде забележено у нашим белешкама, па да тај историски дан не остане без успомене.

Има још једна озбиљна ствар, господо. Шест места међу нама остало је празних, и остаће вероватно празна. И тако је и у нашем Сенату постављен један мemento да још увек стоји отворено једно велико и тешко државно питање — хрватско питање — и да морамо у будућем нашем раду и ми колико можемо да допринесемо да се приступи решењу тог питања. Само, господо, ја морам да кажем по програму који смо чули за време ових избора, ја тешко верујем да ћемо се моћи одати тако озбиљним стварима. Наш поштовани друг г. Хаџи Хасановић је у своме говору у Сарајеву овако обележио значај последњих избора за Сенат: „Кад вас буду питали код куће: а ко је тај Хаџи Хасановић?, ви само реците: онај у чакширама!... То је суштина и садржај сенаторских избора”. Ја, господо, претпостављам да наш нови г. колега тиме није исцрпео значење ових сенаторских избора, и да ћемо у заједничкој сарадњи наћи још других тачака које би биле важније него чакшире. (Претседник владе др. Милан Стојадиновић: Народна ношња није никаква срамота! — Хаџи Хасановић: Срамота је, господине, да не познајете народну ношњу!) Познајем врло добро, а о томе разуме се нисам говорио.

На крају понављам што сам у почетку казао у погледу правне важности данашње седнице. Ако би неко могао и да прими образложење које нам је дато за оправдање примљеног поступка, ипак не би могао наш колега г. Пауновић да претседава, јер Верификациони одбор уопште нема претседника. Претседник је био г. Виловић, а Верификациони одбор ради сада под вођством свога потпретседника Пауновића, а не како је у извештају фалзе речено, претседника Верификационог одбора.

Ми ћемо гласати за предлог да се верификују мандати наших сенаторских другова.

Претседник Верификационог одбора Светислав Пауновић: Реч има г. Министар правде.

Министар правде Милан Симоновић: Господо сенатори, ја морам одмах у почетку да нагласим да је збиља положај уваженог колеге г. Крамера био тежак. Верификациони одбор у целини, па и опозиција, сложили су се са извештајем који је поднет Сенату и који ми имамо да примимо. Самим тим они су стали на гледиште да је и гледиште већине било правилно. По дужности својој као претставник опозиције он није могао да пропусти поред све правилности избора, што потврђују и сами њихови потписи на овом извештају, а да не подвуче да они из опозиције нису са тако широким срцем могли да приме овај успех Југословенске радикалне заједнице на сенатским изборима. (Одобравање на десници)

Г. др. Крамер упустио се, како сам каже, да подвуче извесне формалне грешке које су ипак учињене од стране Верификационог одбора.

Ја ћу се у главном задржати на једној од тих грешака, а то је да је, по његовом мишљењу требало да се поступи, у колико се тиче наменованих сенатора, исто онако како је и први пут било поступљено, тј. да су Укази о наменовању требали бити упућени Верификационом одбору и да их он, пошто их проучи, прими к знању и да се саопшти Сенату и да се на тај начин изврши верификација и тих мандата.

Господо сенатори, г. др. Крамер каже да сматра да баш није било много учтиво што ми тако нисмо поступили у овом случају. Он наводи као разлог за то и то, што вели да је могуће да се и код именованих учини омашка у погледу формалности и да се тако повреди који од прописа у погледу услова за њихово постављање, као што су држављанство, године итд. и сматра да је због тога било сасвим у реду онако поступити како је он казао.

Ја могу, господо сенатори, да кажем г. Крамеру ово: Сваки Указ потписује одговорни Министар, који прима и сву одговорност за тачност, односно да је у Указу поступљено према закону. Онај који то премапотписује и који ту одговорност прима, он ће водити рачуна о томе да му се таква омашка не може десити, а подвргавати Указ контроли Верификационог одбора, ја не знам да ли би се то могло назвати учтивом или неучтивом. (Одобравање на десници. — Глас са левице: А Главна контрола?) Главна контрола упушта се у садржину, то је тачно, али то се не може потпуно идентификовати са овим случајем. Јер сам Закон подвргава друге Указе контроли Главне контроле.

Што се тиче друге напомене г. Крамера, она би се у главном свела на то да избори који су спроведени 6 фебруара о. г., да нису много сло-

бодни и да они нису онако спроведени како би то они желели. Мени, колико сам могао да разумем г. Крамера, изгледа као да је нека смена извесног броја банских већника, затим што се гласало у згради Банске управе и што су у цивилном оделу неки допратили изборнике, да је то све требало да да овако повољан резултат за странку која је данас на управи земље.

Ја, господо, не бих могао да се сложим са г. Крамером. Не могу да се сложим прво са тих разлога, што ако је било случајева да је владина странка икад трпела, тј. странка која помаже владу, трпела, то смо, господо, били ми у овом случају. Ви сте видели шта је се десило. Десила се баш код тога случаја кандидације Илије Трифуновића, који се сам назива Бирчанин, да је његова листа, противно јасним законским прописима, потврђена после протеклог рока. Сва господа у Државном одбору, сви претставници касационих одељења у нашој држави који су били у Државном одбору су стали на то гледиште, па и сам претседник Окружног суда у Новом Саду, да се листа има предати инклузиве 21 јануара, који је био последњи дан за подношење листе, јер у закону тачно стоји да треба да се листа поднесе на 15 дана пре дана избора. Тај господин, сутрадан, кад му се подноси листа г. Илије Трифуновића, и поред свега тога што зна да је тај рок протекао, он ту листу потврђује. (Др. Алберт Крамер: Тужите га суду!) Тужен је кривично, али се десио тај жалосни догађај да то Апелациони суд није одобрио, јер државни тужилац мора тражити одобрење за гоњење судског колегијума од Апелационог суда, али је Апелациони суд већином гласова то одбио. Ја не знам да ли та господа у Апелационом суду припадају којој странци, нити знам којој странци припадају, али они својој дужности, то ја сматрам као Министар правде, нису одговорили. Овде се није радило о томе да се осуди тај колегијум који је такву одлуку донео, него да се да могућност да буде тај колегијум кривично гоњин и да судови кажу јесу ли они погазили закон или не. Апелациони суд, нажалост, са већином гласова, стао је на гледиште да мора да заштити тај судски колегијум и тако није пустио да се судови о том могу изјаснити. (Један глас са левице: Такав је случај био и у Савској бановини.) Исто се тако, господо, десило и у Приморској бановини и у Савској бановини. Окружни судови стали су на сасвим правилно гледиште да она господа посланици која нису поднела Народну скупштину своја пуномоћја и нису положила заклетву и њихови мандати нису верифицирани, да они немају право на отпављање посланичких дужности, а да је гласање за избор сенатора један део вршења посланичких права и дужности и да они то нису имали право да чине. Нажалост, и ту се десило то да су Апелациони судови и у Сплиту и у Загребу стали на супротно становиште и што је најжалосније да је Окружни суд нашао да нема места правном леку жалбе на Апелациони суд, али се Апелациони суд и поред тога упустио у расправљање и десило се то, да највећи суд, Касациони суд Одељење Б у Загребу се изјаснило да је закон јасан и да по закону нема уопште права жалбе ни на Апелациони ни на Касациони суд, већ је одлука Окружног суда била извршна и да се према томе Касациони суд не може да упушта у расправљање по овој одлуци Апелационог суда, јер је она била донета потпуно

неправилно. Према томе, господо сенатори, наша странка је била та, према којој су судови учинили грех, нас г. Крамер оптужује да смо ми вршили утицај на бираче.

Господо, када се осамдесет њих није застрашило, а сви се тога сећамо јер је то колико ономад било, да се у Нови Сад слегла не само ванпарламентарна, него и парламентарна опозиција да агитише против листе Југословенске радикалне заједнице, и када се осамдесет гласача нису уплашили, сигурно да се ни они други не би уплашили. Ни овима Влада ништа није урадила, па не би ни њима, а они су тога били свесни те онда то значи да они ни по свом политичком расположењу, ни по својој вољи нису хтели гласати за опозицију.

Према томе ја мислим да ни тај приговор, који је г. Крамер хтео да подвуче, да то у самој ствари није био никакав успех, и ја мислим да ни ту г. Крамер није имао много среће. (Одобравање.)

Претседник Верификационог одбора Светислав Пауновић: Господо, пошто нема више говорника, претрес је закључен и приступамо гласању о извештају Верификационог одбора. Ко је против извештаја Верификационог одбора нека изволи устати, а ко је за нека изволи седети. (Сви седе.) Пошто сви седе, објављујем да је извештај Верификационог одбора примљен.

Пошто је Сенат примио извештај Верификационог одбора, оглашујем да су верифицирани мандати ове госпде изабраних сенатора: др. Франа Шаубаха, изабраног у Дравској бановини; Душана Летице и др. Миле Мишкулина, изабраних у Савској бановини; Богољуба Кујунџића, изабраног у Врбаској бановини; Душана Новаковића, изабраног у Приморској бановини; Чедомира Захарића и Узеира Хасановића, изабраних у Дринској бановини; Светозара Станковића, др. Ђуре Котура, Каменка Божића, др. Живадина Стефановића и Стеве Будишина, изабраних у Дунавској бановини; Петра Богавца, изабраног у Моравској бановини; Угрин Јоксимовића, Михаила Лукаревића и Мухамеда Златка, изабраних у Вардарској бановини; и Душана Трифковића, изабраног у граду Београду са његовим управним подручјем.

После овога, господо сенатори, прелазимо на другу тачку дневног реда: Полагање заклетве новоизабраних и новоименованих сенатора.

Позивам сву присутну госпду новоименоване и новоизабране сенаторе да за мном понављају следеће речи: „Ја (сваки нека каже своје име и презиме) заклињем се да ћу Краљу Петру II бити веран, да ћу чувати изнад свега јединство народа, независност државе и целину државне области, да ћу Устав чувати и добро народа пред очима имати”.

(Сва господа новоизабрани и новоименовани сенатори излазе и стају пред говорницу, полагају заклетву, понављајући предњи текст заклетве.)

Сада дајем једну паузу од 10 минута да би господа заклетви сенатори потписали текст заклетве.

После одмора

Претседник Верификационог одбора Светислав Пауновић: Прелазимо, господо, на трећу тачку дневног реда: Избор Претседника, оба потпретседника и једног секретара Сената.

Ја предлажем, господо сенатори, да, ради

краткоће и брзине посла, овај избор обавимо једновремено посебним листама, те тога ради питајте Вас јесте ли са овим мојим предлогом сагласни? (Гласови: Јесмо!) Пошто сте сагласни, онда ћемо тако и поступити.

Пре него што приступимо гласању, потребно је да коцком одредимо за сваку гласачку кутију по три скрутатора. Молим секретара г. Вукотића да из одређене кутије извуче по три имена и прочита, тако да ће прва тројица бити оверачи гласова за избор Претседника, друга тројица за избор оба потпретседника, а трећа тројица за избор секретара.

Секретар Ђуро Вукотић из одређене кутије извуче по три имена г.г. сенатора и чита:

Оверачи гласова за избор Претседника: Вид Ђуретек, др. Јосип Немец и Андра Кујунџић.

Оверачи гласова за избор Потпретседника: др. Хамдија Карамехмедовић, др. Ђура Котур и Иван Пуцел.

Оверачи гласова за избор секретара: Спира Хаџи-Ристић, Каменко Божић и др. Живадин Стефановић.

Претседник Верификационог одбора Светислав Пауновић: Господо, пошто смо ово обавили, приступамо гласању. Молим г. Вукотића да изврши прзивку г.г. сенатора, а господу сенаторе молим да приступају гласачким кутијама ради предаје гласачких листића. Кутије су постављене тако да ће прва са ваше леве стране примати гласове за Претседника, друга у средини примаће гласове за потпретседнике, а трећа са десне Ваше стране примаће гласове за секретара.

Секретар Ђуро Вукотић врши прзивку г. г. сенатора, који су гласали спуштајући листиће у затвореним ковертима у поједине кутије.

После гласања

Претседник Верификационог одбора Светислав Пауновић: Господо сенатори, изволите чути резултат гласања.

За Претседника Сената изгласало је 56 господ сенатора, од тога за г. др. Желимира Мажура нића 44 гласа; празних листића било је 12. (Буран аплауз и узвици: Живео Претседник!)

Према томе објављујем, да је г. др. Желимир Мажура нић изабран за Претседника Сената. (Аплауз и узвици: Живео!)

За Потпретседнике изгласало је укупно 55 господ сенатора. Од тога је за г. др. Ђуру Котура изгласало 45 сенатора; (Иван Пуцел: То је најпопуларнији сенатор!) за г. Стеву Јанковића 42 сенатора. Празних листића било је 10.

Према томе објављујем да су за Потпретседнике изабрани г.г. др. Ђура Котур и Стева Јанковић. (Узвици: Живели!)

За секретара изгласало је укупно 57 господ сенатора. Од тога је за г. Каменка Божића изгласало 44 сенатора. Празних листића било је 13.

Према томе објављујем, да је за секретара изабран г. Каменко Божић. (Узвици: Живео!)

Молим изабраног Претседника г. др. Мажура нића, да са осталим изабраним часницима Претседништва изволи заузети своје место.

Претседник др. Желимир Мажура нић: По трећи пут, господо сенатори, запала ме је пријатна дужност, да вам у име цјелокупног часништва и у

име своје изразим дубоку и искрену захвалу на високој почести и великом повјерењу, које сте нам исказали.

Овај пут, господо сенатори, избор новог часништва пао је некако extra ordinem, изван реда. Сви ми знамо, да је темељни државни закон одредио почетак новог засједања Сената на стално фиксирани дан, који пада у касну јесен, на 20 октобра сваке године, док за сада још ни први знаци прољећа нису наступили.

Сви ми знамо и то, да је гледе Сената законодавац замислио и јасно изрекао принцип нераспустивости, начело индисолубилитета. Ово начело нераспустивости велика је одлика, управо привилегиј овога високог законодавног тијела, која има да му пода, а која му и заиста подаје, појачано знаменовање у уставном животу Краљевине Југославије.

Избор часништва пао је, како рекох, изван реда, и то у вези са сасвим другим за Сенат хисторичким датумом. Потреба избора новог часништва настала је via facti, услед тога што се је почетком ове године 1938 навршило пуних шест година, што је институција Сената приведена у живот и што је услед тога великом броју и бираних и именованих сенатора измаком законски одређенога времена угаснуо мандат.

Самим тим дјеломично је поновљен, а дјеломично и измијењен лични састав ове законодавне институције. Иако се не може говорити о новом Сенату, факат је, да је прва шестогодишња епоха сенатскога рада завршена, и да се је сам састав Сената у овом часу изразитије промијенио него ли у икојем ранијем моменту за вријеме шестогодишњега опстанка.

У оваквим часовима добро је застати и бацити поглед на постанак и развој ове високе институције. Поучно је то у два смјера:

Хисторија, *magistra vitae*, даће нам у првом реду податке за темељне смјернице досадашњега рада Сената као цјелине. Ми ћемо моћи констатовати да је Сенат у погледу свога законодавног рада и навластито у погледу достојнога, често пута изразито високог квалитета вођених расправа, дискусија и критика, ваљано испуњавао задатку коју му је намијенио законодавац.

Да ли је Сенат пристојеће му право законодавне иницијативе довољно употребио према интенцијама уставних прописа, питање је које се ставља сваком од господ сенатора. Ту је поље рада отворено и у том погледу добри законски предлози никада не долазе прекасно.

Али, господо, у другом реду хисторија и развитак нашега Сената даје подуку и часништву. Оно ће моћи да јасно разабере како има да врши своју темељну задаћу, вођење послова уопће, а навластито расправа овога високога Дома.

Имао сам већ опетовано част да у овом правцу са овог истог мјеста изложим двије стожерне мисли, које ће водити и мене и све моје другове у часништву, у вршењу наше задаће.

Прва је мисао водила строга објективност. Претседатељ док претседа, стоји ван странака и клубова. То је првотни постулат парламентаризма. Закон је то јасно изразио одредбом, да претседатељ не може да гласа ни за који предмет вијећања ни за ни против, па нити онда, ако су гласови располовљени.

Од исте важности је и принцип чувања достојанства овога високога Дома. Границе онога што је парламентарно, достојно и допустиво, не смију бити прекорачене никада. Крај све жестине дискусија, има да се штити углед овога високога Дома.

Појам парламентарне допустивости није крути ланац, којим има да се окује и сапне критика, или ма чија дијалектика. То је насупрот танка еластична нит, која пушта огромно поље слободе, нит, која дозвољава елан у велике, врло велике даљине. Ову нит може једино груба страст борбе да прекине. То се, господо, не смије никада у овоме Дому догодити. То значи сутон, то значи сумрак парламентаризма. Ова еластична нит, господо, која има да нас веже у нашим дебатама уз границе парламентарне допустивости, она је уједно у неку руку објективација оних заједничких интереса, које сви морамо да заступамо и бранимо. Гдје су у питању темељни добро схваћени интереси Краља, Краљевског дома, државе и народа, тамо, како сам рекао у ранијем свом говору, не може и не смије, а ја се поуздано надам и неће међу нама бити никакве разлике. (Бурно одобравање и аплауз).

Не знам, господо сенатори, да ли из чињенице, што сте ме љубазно поново изабрали сенатским Претседником, смијем извести за мене ласкави закључак, да је мој досадашњи рад био испра-

ван и успјешан. Да ли је мој рад био успјешан, о том ја немам суда. О томе имате да судите ви, господо сенатори. Али једно дозволите да вам кажем, искрено и од свег срца: Био мој рад успјешан или не, он је вазда био добронамјеран и он ће и у будуће таквим остати, — то тврдим смјело и без резерве! (Одобравање).

Примите, господо сенатори, од мене и од свију нас поновно нашу топлу захвалност. Пођимо без оклијевања на задаће, које нас чекају у корист Краља, Краљевског Дома, Народа и Државе. (Бурно и дуготрајан аплауз).

Ја ћу, господо сенатори, обавестити Краљевску владу о извршеном избору. А сад дозволите, пошто је дневни ред данашње седнице исцрпен, да са вашим пристанком закажем наредну седницу за сутра у 11 часова и то са следећим дневним редом:

- 1) Избор одбора за проучавање међународних конвенција од 11 чланова и 11 заменика;
- 2) Избор одбора за проучавање законског предлога о установљењу нових окружних и средњих судова од 11 чланова и 11 заменика.

Прима ли Сенат овај дневни ред? (Прима).
Објављујем да је дневни ред примљен.

Данашњу седницу закључујем.

Седница је закључена у 19.40 часова.

